

Et calor et frigus ; sic hoc, sic illud adurit ;
Sic tenebræ visum, sic sol contrarius aufert ;
Et pariter lædunt gelidum fervensque lavacrum ;
Esca alitur corpus, corpus corrumpitur esca ;
Vimque suam minuit, si quid protenditur ultra.
Denique si sedeas, requies est magna laboris :
Si multum sedeas, labor est. Maro namque poeta
Pro pœna posuit : Sedet (a), æternumque sedebit
Infelix Theseus ; semper nocet utile longum ;
Prandia longa nocent, jejunia longa fatigant ;
Sic nimium sapere stultum facit improba secta.
Me dea sic docuit, moderamen amabile, dixit.
Sed tu nec sectam modo, nec moderamina curas
Mens autem stabilis nullo pervertitur æstu,
Ipsaque simplicitas nunquam mala cogitat ulla.
Hinc sincera fides æterna fide fruetur ;
Et contra dolus longo cruciabitur igni.

A Elige quid velis, ut digna piacula vites.
Sic tamen hanc veniam mereatur creditor inquam ;
Ut leve crimen erit, si nolis noscere vera ;
Non leve crimen erit, si cognita vera relinquant.
Sed te correctum forsân matura senectus
In melius revocat satiatum erroribus istis :
Tempus enim mutat mala, digerit omnia tempus.
Tunc igitur cum te consulta reducerit ætas,
Disce Deo servare fidem, ne forte bis unum
Incurras lapsum, quia vere dicitur illud
Qui pedis offensi lapidem vitare secundo
Nescit, et incautus iterum vexaverit artus :
Imputet ipse sibi, nec casibus imputet ullis.
Corrige (b) delictum fidamine, corrige mentem.
Sufficit peccare semel, desiste vereri :
B Non erit in culpa, quem pœnitet ante fuisse.

COMMENTARIUS.

Castigavimus vero recens : Consul procedat in urbem, pro orbem. *Et mox* : Hæc non humilitas, pro Hæc tua humilitas.

(a) Sedet æternumque sedebit infelix Theseus, etc. *Istud Virgilianum est ex VI Æneidos. Prorsus autem*

lego : Nec casibus imputet ullis.

(b) Corrige delictum fidamine, etc. Fidamen pro fiducia seu spe magis haud dubie Tertullianicam phrasin sapit quam Cyprianicam.

CARMEN DE JONA ET NINIVE,

CUM ADNOTATIONIBUS FRANCISCI JURETI.

ARGUMENTUM. — *Carmen hoc nunquam antea visum nec lectum, repertum fuit in vetusto codice manuscripto, cujus copiam mihi fecit P. Pithæus i. c. saluti priscorum auctorum natus. Tertulliani vero genuinum esse opus, duæ res docent : primum, quia in eodem v. c. Tertulliano tribuitur, quemadmodum etiam aliud carmen de Sodomis quod postremum olim prodiiit in lucem sub nomine divi Cypriani, sed nuper assertum Tertulliano, ex conjectura, a Jac. Pamelio viro multæ lectionis et judicii. Unde obiter confirmabo sententiam ipsius Pamelii, et monebo studiosos ne amplius addubitent de vero auctore carminis de Sodomis. Deinde prorsus redolet phrasim Tertullianicam, ut obscuram et asperam, sic etiam eruditam. Illud dolendum est quod in membranæ imperite opus descriptum extitit ab antiquario. Proposui igitur bona fide lectionem v. c. et conjunctim emendationes, ne cui fucum facerem, donec aliud exemplar manuscriptum erui possit, unde cæteræ labeculæ eluantur. Quod attinet ad titulum, inscribatur in v. c. de Ninive. Sed cum*

tota narratio pertineat ad Jonam, visum est inscribere etiam : de Jona. Suspicio tamen est Tertullianum expressisse carmine integram historiam Jonæ, ut in sacris bibliis exstat.

Post Sodomum et Gomorum viventia funera in æ-
[vum,

Et cinerum senio signata (c) incendia, pœnæ,
Et frustra solis oculis nascentia pauca,
Et pariter facti mortem maris (d) et solis illic
Si quid homo est pœnam mutato corpore servans :
Pene alios ignes (e) superi decusserat imbris,
Urbs æqui justique fuerant (f) transgressa Ninive.
Nam quis subversæ menti metus omnia vulgo
Pœnarum documenta vacanti, ubi possidet error.
At bonus (g), et nostri patiens, et plectere serus,
Omnipotens Dominus nullam jaculabitur iram,
Ni prius admoneat, durataque pectora pulset
Præsagos agitans angusta mente, prophetam (h)
Namque Ninivitarum meritis mandarat Jonam
Præfari exitium Dominus ; sed conscius ille

COMMENTARIUS.

(c) *Cinerum senio signata.* Ita correxi, pro quo erat in v. c. *cinerum senios ignara.* Conjecturam meam confirmat aperte alter ejusdem Tertulliani versus de Sodomis, ubi sic :

Tota rogos regio est, hinc atro horrore favillæ.
Inde situ cano cineres incendia signant.

Sic enim obiter lego ex vestigiis v. c. in quo : *hinc de situ* ; vulgo est : *hincque situ.*

(d) *Facti mortem maris.* Intelligit Mare Mortuum, de quo ipsemet in carmine de Sodomis :

Nec mare vivit ibi, mors est maris, illa quieti.

(e) *Pene alios ignes.* Placet hæc emendatio, ducta conjectura P. Pithæi : accedit enim prope ad vestigia scripturæ v. c. in quo :

Pane alio ignes superis decusserat imbris.

(f) *Justique fuerant.* Varias recipit conjecturas ; dubium enim est an auctor scripserit *justique forem*, vel *justi fines*, ut censet idem Pithæus : statim scripsi, *transgressa Ninive* pro quo v. c. *transgressi Ninivitarum.*

(g) *At bonus.* v. c. *at boni.*

(h) *Mente prophetam.* Forte *prophetas*, ut conjungatur, cum voce *præsagos.*

Parcere subjectis, et debito cedere pœnæ (a)
 Supplicibus; facilemque boni, cessabat abire (b),
 Ne vanum caneret, cessura pace minarum.
 Mox fuga consilium, si qua est tamen ista facultas,
 Evitare Deum, Dominique evadere dextram,
 Quo subter (c) totus trepidans compescitur orbis
 At ratus est (d) quod agit sancto de corde prophetes.
 Littoris in labio (e) portu celeberrima fido
 Urbs ora est Cilicum, contra libratur Joppen.
 Inde igitur Tharsos (f) properus rate scandit Jonas.
 Ejusdem fert acta Deus, nec denique mirum,
 Si Dominum in terris fugiens, invenit in undis.
 Parvula nam subito maculaverat aera nubes,
 Feller sulfureo de semine concita venti (g),
 Paulatimque globus pariter cum sole cohæsit,
 Deceptumque diem (h) caliginis agmine clusit.

A Fit speculum cœli pelagus, niger ambitus undas
 Inficit, in tenebras ruit æther, et mare surgit.
 Nequidquam medios fluctus dum nebula tangunt,
 Gloria ventorum quos omnes turbine miscet.
 Diversus furor in profugum frendeat Jonam.
 Una ratis certamen erat cœloque fretoque,
 Tunditur hinc illinc, tremuit omnis sylvæ sub ictu
 Fluctifrago (i) subter concussa est spira carinæ.
 Palpitat antennis stridens (j), labor horret ab alto (k),
 Ipsa etiam infringi dubitans inflectitur arbor.
 Nauticus interea geminus clamor (l) omnia tentat,
 Pro rate proque anima, spiras (m) mundare morantes
 Oblaqueare mithram (n), clavorum stringere nisus,
 Vel reluctantes impellere pectore gyros (o):
 Pars maris interni puteum graveolere (p) vicissim.
 B Egregias rapiunt (q) tunc merces atque onus omnes

COMMENTARIUS.

(a) *Debila cedere pœnæ.* Ita emendavi, cum corrupte esset in v. c. *debitum cedere pœnam, cedere posuit pro remittere.*

(b) *Cessabat obire.* Id est, recusat Jonas implere officium admonendi. Plane eodem colore Prudentius excusat Jonam, hymno 7 *Cathem.*, ubi hæc historia describitur:

Jonam prophetam mitis ultor excitat
 Pœnæ imminenti iret ut prænuicius,
 Sed nosset ille cum minacem Judicem
 Servare malle quam ferire ac plectere,
 Tectam lateuter vertit in Tharsos figuram.

Verum alii scriptores aiunt Jonam contemptu id fecisse. D. Hieronymus *comment. in Jonam: Conscius erat fugæ et peccati quo Domini præcepta neglexerat.* D. Gregorius lib. VI in *Job.* c. 45: *Illic gestante bellua pervenit quo ire sponte contempsit. Ecce fugitivum Dei tempestas invenit, sors litigat, mare suscipit, bellua includit, et quia auctori suo obedire nititur, ad locum quo missus fuerat, suo reus carcere portatur.* Isidorus lib. de *vita et morte sanctorum*, cap. 45: *Jonas ad gentium præconia mittitur, missus contemnit, contemnens fugit, fugiens dormit, etc.*

(c) *Qua subter.* Erat in v. c. *super.*

(d) *At ratus est.* Corrupte rursus in exemplari, *an rati.* Statim reposui *de corde*, pro quo v. c. *de corpore.* Removet auctor a propheta culpam, ut excuset factum.

(e) *Littoris in labio.* Similis phrasid Sisenæ apud Nonium Marcel.: *sistitque in labro summo fluminis.* Et M. Tullius *os portus* similiter dixit; nam sic de supplicibus in *Verrem*: *Nam in ipso aditu atque ore portus.*

(f) *Tharsos.* V. c. *Tharros properus rate conscendit.*

(g) *Concita venti.* Puto, vere ita correxi, pro quo v. c. *conotia venti.*

(h) *Deceptumque diem.* Pro *ereptum* posuit.

(i) *Fluctifrago.* Alias v. c. *fluctivago.*

(j) *Antenna stridens.* Non hic dicam produci ultimam, in *antenna*, propter pentemimerim, sed potius observandam monebo veterum consuetudinem, qui vocalem longam faciebant cum sequerentur duæ consonantes. Quem morem tamen neoterici nec intellexerunt nec viderunt, qui sæpe locos in auctoribus corruerunt contra fidem et consensum omnium v. c. Id ego prolatis et restitutis testimoniis docui ad Paulinum, Sedulium, Marium Victorem, Juvenum et ceteros. Addam tantum verba vetustissimi grammatici Terentiani Mauri, cap. de carmine heroico:

Spondæum geminæ possunt firmare sonoræ,
 Exemplis an prava sequar, vel recta, probabo.
 Quisque scire cupit, vel quisque scribere curat,
 Antestare decet cum dico, et separo verbum.
 Ante Stesichorum vatem natura creavit.

(k) *Labor horret ab alto.* P. Pithæus subolet voce laboris hic significari vexilli seu veli speciem. Sane Gregorius Nazianzenus, *Oratione in Julian.*, ait vexillum esse quod a Latinis dicatur *labor*, quia vim habeat solvendorum laborum. Exstat in cod. Theodos. L. VI, tit. 25. de præpositis laborum, *ubi sic præpositi laborum nostro et stipendiorum sudoribus promoventur.* Sed et in cod. Justinia. lib. XII, tit. 18, constantissima fide in omnibus libris manuscriptorum inscribit: *De præp. laborum.* Quæ tamen scriptura quibusdam inusolens visa fuit, adeo ut Accursius notet fuisse sua ætate qui pro *laborum*, reponerent *labiorum* ridicule. Nunc alii putant legendum potius *labarorum*, exemplo quo Constantinus imperator vexillum illud nobile quo utebatur in bello, *labarum* appellavit. Ego non temere discendum arbitror a scriptura veterum codicum.

(l) *Geminus clamor.* Primam in *clamor* contraxit Tertullianus, non solus inter præcos. Nam Paulinus, libris *de vita Martini*, ea licentia usus, *Clamor autem in tempestate marina locum habent Ovidius lib. II. Metam.*

Onippe sonant clamore viri, stridore rudentes,
 Undarum incursu gravis unda.

Sed et ipse Tertullianus paulo post subdit:

Sunt miseræ voces ad singula fragmina Ponti.

(m) *Anima spiras.* Erat in v. c. *animas spiras.* Isidorus (*Etym.* lib. IX, cap. 3) ait *spiras* funes esse quibus nautæ utuntur in tempestatibus, a Sparto dictas.

(n) *Oblaqueare mithram.* Felicissima hujus loci restitutio debetur et acumini et judicio P. Pithæi. Depravate erat in v. c. *oblaquearem vibram.* Isidorus lib. XIX, *Etym.*, cap. 4, scribit *mithram* esse funem quo navis media vincitur. Quæ vox rara est et a paucis alibi electa.

(o) *Pectore gyros.* Corrupte erat in v. c. *niggyros*, et fortassis totum verius sic melius legetur; *Veli eluciantes impellere pectore gyros.*

(p) *Puteum graveolere.* Arbitror auctorem verbum hoc active usurpasse, et *graveolere puteum* idem valere ac facere ut puteus gravem odorem exhalet. Intellico igitur hunc locum de sentina navis, quæ tum gravis olet enim sedimentum aquæ quiescentis movetur et exhauritur. Paulinus in *carm. ad Cytherium*:

Quo cymba multam duxerat rimis
 Aquam olente sentinæ lacu.

Quintilianus (lib. VIII) observat a Cicerone dictam reipublicæ sentinam, significante fœditatem hominum; Tertullianus vero partem maris interni vocat, quia sentinæ aqua e mari est.

(q) *Egregias rapiunt.* Erat in v. c. *Egregiæ tunc rapiunt.*

Præcipitant, certantque pericula vincere damnis
Sunt miseræ voces ad singula fragmina ponti,
Expenduntque manus nullorum (a) ad lumina divum,
Quos maris et cœli vis non timet, haud minus il-
[los (b)

Puppibus obrusos irato turbine mergens.
Nescius hæc reus ipse cavo sub fornice puppis
Sternentem (c) inflata resonabat nare soporem,
Jam tunc in somno Domini formando (d) figuram.
Hunc simul undicesæ qui cogit munia proræ (e),
Pace soporatum placida, requiete superbum (f)
Instilit impulsans: Quid, ait (g), discrimine in isto
Somnia re capit (h), tantoque in turbine portum
Solus habes? non unda (i) operit, spes unica divum
[est.

Tu quoque, quisquis tibi Deus est, dic vota precesque.
Exim quis (j) culpæ propriæ, quis caussa procellæ
Discere sorte placet, nec sors mentitur Jonam.
Tunc cogitant: quis, et unde hominum, quis denique
[rerum,
Quo populo, qua sede cluis (k)? famulum ille fatetur
Prætimidum fidumque Dei, qui sustulit altum (l),
Qui terram posuit, qui totam corpore fudit:
Ipsius sese profugum, caussasque revelat.
Diriguere metu. Quid nos (m) igitur tibi culpæ.
Quid fore nunc, quonam placabimus æquora facto?

(a) *Nullorum*. In v. c. ad hanc vocem recentiore
quadam manu superadditum erat, *multorum*. Sed bene
vocat *illos* divos, quia gentium dii revera nulli
sunt, vel quia nullius opus et auxilii. Hinc illa vox
apud veteres comicos: *Nullus sum*. Et Paulinus:

Nullus eram, et faciente
Deo sum natus ut essem.

(b) *Haud minus illos*. Ita emendo, pro quo v. c.
aut munus illos puppibus abstruso Sirtos. Quibus ver-
bis non dubito quin alludat ad morem veterum qui in
navibus deos portabant, tanquam tutelares. Vi gil.

Ingentes a puppe Deos.
Laurato fulgebat Apolline puppis.
(*Id. l. X. Æn.*)

Monte nec inferior proræ puppique recurvæ
Insilit, et pictos verberat unda Deos.
(*Ovidius, l. I Tristium.*)

Auctores appellant tutelæ quasi proprio nomine, Sil-
vius Italicus:

Tutelæque deum fluitant.

Seneca *epist.* 76, eo alludit dicens: *Navis bona dicitur*,
etc., *nec cujus tutela ebore cæolata est*. Ea imita-
tione dicunt etiamnum hodie Venetos sanctum Mar-
cum attollere in puppi, suæ civitatis tutelarem
divum.

(c) *Sternentem*. Placet Philip. Roberto J. C. *ster-*
nentem. Et quidem Jonæ cap. 1 ubi Vulgata editio ha-
bet: *et dormiebat sopore gravi*, D. Hieronymus ex
Septuaginta vertit: *et dormiebat et stertebat*. Divus
quoque Ambrosius in *Psalm. XLIII: de Jona legimus*
qui dormiebat in ventre navis et stertebat. Et ipse Hiero-
nymus in *commentar. in Jonam: Quasi securus, ait,*
dormiret, et profundissimum somnum ronchonare so-
narret.

(d) *Domini formando*. Erat in v. c. *in se formando*;
locum autem intelligit Matthæi cap. VIII, ubi de
Christo dormiente in navi et a suis excitato.

(e) *Undicesæ qui cogit munia proræ*. Si quid veri
auguror, ita non male emendavi depravatissimam
scripturam v. c. habentis: *Undis ita qui cogit mænia*

A Namque magis multoque magis freta sæva tumelant.
Ea ego tempestas, ego tota insania mundi,
In me, inquit, vobis æther ruit, et mare surgit:
In me terra procul, mors proxima, nulla Dei spes.
Quin date præcipitem caussam, navemque levantes (p).
Unum onus hoc magnum pelago jactate volentem.
Ast isti frustra nituntur vertere cursum
In reditum, nec clavus enim torquere sinebat,
Dura nec antennæ mutari libra volebat.
Postremo ad Dominum: Ne nos in mortis hiatus,
Unam animam propter, dederis, ne sanguine justis
Respersisse velis, si sic tua dextera ducit.

Jamque illic imo exoriens de gurgite cetus
Squamosum e conchis evolvere corporis agna,
Urgebat proprios concusso marmore fluctus
B Sponte sua (p) prædam rapiens, quam puppis ab arte
Provolutatam limosis faucibus hausit,
Viventemque dapem longam percepit in alvum.
Cumque viro cœli rabiem pelagique voravit.
Sternitur æquoris unda, resolvitur ætheris umbra.
Huic fluctus, illinc flatus redduntur amici,
Securamque viam placida signante carina,
Candida caruleo florent vestigia sulco,
Nautæ tum Domino læti venerando timorem
Sacrificant grates * * * * *
Navigat et vates alio susceptus Jonas

COMMENTARIUS.

proræ: nisi malis, *undicesæ*, facilis autem mutatio
undis ita, *undisica* pro *undicesæ*. Sed et potest reit-
neri illud, *mænia*. Nam Festus Pompeius adnotat ve-
teres dixisse *mænia* pro *officiis*.

(f) *Requiete superbum*. Sospiter Charisius lib. 1:
Quies, ait, facit quietem, requies accusativo non facit,
quietem sed requiem: licet Cicero dixerit requiem
ad Hostilium. Idem Charisius alio loco id repetit: *Ci-*
cero, ait, aliter declinavit secutus numerum, requie-
tem enim dixit; superbum autem vocat pertinacem in
somno, qui quasi dedignaretur moveri clamore nar-
tarum periclitantium, nimium securus.

(g) *Quid ait*. Corrupte erat in v. c. *quid aiant* *dis-*
criminis in isto.

(h) *Somniare capis*. Locus hic varias recipit conje-
cturas: sunt verba Fr. Jureti; nos vero sequimur lectio-
nem quam exhibet collectio Pisauricensis ac Lond-
nensis, poetarum scilicet latinorum. EDD.

(i) *Nos unda*. Vocem *nos* addidi, quæ videtur de-
siderari.

(j) *Exim quis*. Depravatissime erat in v. c. *Infelix*
exim quis.

(k) *Qua sede cluis*. Valde mihi placet hæc emenda-
tio quam eruit P. Pithæus ex vestigiis v. c., in qua
qua sede civis. Vox *clue*, non ignota apud veteres,
quam restitui aliis auctoribus temere vulgo corruptam.
Itaque non repetam.

(l) *Qui sustulit altum*. Redundabant verba in v. c.,
in quo ita scriptum reperi: *Qui cælum sustulit alto*. Vi-
debatur quidem corruptum carmen glosa; *altum* ut-
tem pro *cælo* poni sciunt, ut apud Virgilium:

Et Maia genitum cælo demittit ab alto.

Lactantius (lib II, c. 1): *Oculos suos dejiciunt solapsi*
figunt.

(m) *Quid nos*. V. c. quos vel quod,
(n) *Navemque levantes unam*. Male in v. c. *navem*
levantes unus.

(o) *Ne sanguine justis*. Sic lego, pro quo v. c. *justis*,
idque confirmatur textu Biblico.

(p) *Sponte sua*. Ut expletur hiatus v. c. addidi *sua*
nisi malis *sponte novam*.